

Προφορικός και γραπτός λόγος

Μη λογοτεχνικό κείμενο

Η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στην πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Το παρακάτω κείμενο αποτελεί επιστημονικό άρθρο του Χρίστου Τσολάκη που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό Φιλολόγος 80, σελ. 85-91 και πραγματεύεται τη σημασία που έχει ο προφορικός λόγος στη γλωσσική εκπαίδευση στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Για τη γλωσσική ανάπτυξη του παιδιού είναι απαραίτητη η εξασφάλιση πλούσιων ερεθισμάτων, δηλαδή συχνών ευκαιριών για χρήση της γλώσσας που να παρέχουν σ' αυτό τη δυνατότητα να λειτουργεί ως παραγωγός λόγου, για να ικανοποιεί ανάγκες έκφρασης και επικοινωνίας. Επομένως, η γλωσσική καλλιέργεια πρέπει να επιδιώκεται μέσα από όλο το σχολικό πρόγραμμα και ο δάσκαλος οποιουδήποτε μαθήματος να είναι μαζί και δάσκαλος της γλώσσας.

Την **πρώτη** θέση στη γλωσσική παιδεία την έχει ο προφορικός λόγος και ακολουθεί ο γραπτός. Άλλωστε, αυτό συμβαίνει και στην καθημερινή ζωή. Είναι ανάγκη, λοιπόν, το σχολείο να **καλλιεργεί** και τα δύο αυτά είδη του λόγου με τις ιδιαιτερότητές τους, όπως είναι ανάγκη δάσκαλος και μαθητής να συνειδητοποιήσουν τις ποικιλίες και τα επίπεδα του επικοινωνιακού λόγου. Εξάλλου, είναι γνωστό ότι μιλούμε με διαφορετικό τρόπο, σε διαφορετικό τόπο και χρόνο, με διαφορετικούς ανθρώπους, για διαφορετικά πράγματα. Όλα εξαρτώνται από το ποιος μιλάει σε ποιον, με ποιον σκοπό κ.λπ.

Επειδή η γλώσσα είναι κοινωνικό προϊόν και επικοινωνιακή **ενέργεια** και όχι ανάμνηση, ο τρόπος της γλωσσικής καλλιέργειας οφείλει να είναι ενεργητικός και όχι μνημονικός. Δεν **πλουτίζεται** το λεξιλόγιο του παιδιού με φράσεις που αποστηθίζει. Αντίθετα, πλουτίζεται με τον παραγόμενο λόγο της μητρικής γλώσσας. Γι' αυτό χρέος του δασκάλου είναι να μην **υποχρεώνει** το παιδί να απομνημονεύει λόγο. Χρέος του είναι να του διδάσκει να παράγει λόγο. Η επικοινωνία είναι το κοινωνικό πλαίσιο που παράγει τον λόγο.

Δραστηριότητες

A1. Ποια πλεονεκτήματα παρουσιάζει ο προφορικός λόγος και γιατί είναι απαραίτητος στη γλωσσική εκπαίδευση; Να αναπτύξεις την απάντησή σου σε ένα κείμενο 60-70 λέξεων

Έξυπνα και Εύκολα!

A2. Να χαρακτηρίσεις τις παρακάτω προτάσεις με την ένδειξη (Σ) αν είναι σωστές ή (Λ) αν είναι λανθασμένες.

- α. Ο προφορικός λόγος διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη γλωσσική ανάπτυξη του παιδιού.
- β. Η κατάκτηση της γλώσσας είναι μια διαρκής μνημονική διαδικασία
- γ. Οι γλωσσικές μας επιλογές εξαρτώνται από το πλαίσιο στο οποίο βρισκόμαστε κάθε φορά.
- δ. Ο προφορικός λόγος είναι απειλητικός για την γλωσσική καλλιέργεια του μαθητή
- ε. Το λεξιλόγιο ενός παιδιού εμπλουτίζεται από την άμεση επαφή του με τη μητρική του γλώσσα

B1. Να γράψεις νοηματικά ισοδύναμες λέξεις για τις παρακάτω λέξεις του κειμένου

	Συνώνυμο
πρώτη	
καλλιεργεί	
ενέργεια	
πλουτίζεται	
υποχρεώνει	

B2. Να γράψεις δυο προτάσεις με τη λέξη «καλλιέργεια». Η μία πρόταση να αποδίδει τη λέξη με την κυριολεκτική της σημασία, ενώ η δεύτερη να χρησιμοποιεί τη μεταφορική λειτουργία της γλώσσας.

B3. Να γράψεις μια περίοδο λόγου που να περιέχει τις λέξεις: *απομνημόνευση, διδασκαλία, εκπαίδευση.*

G1. Στις παρακάτω προτάσεις, να επιλέξεις τη σωστή απάντηση για κάθε περίπτωση

1) Η λέξη «λοιπόν» στη δεύτερη παράγραφο του κειμένου, δηλώνει:

- α) αντίθεση
- β) χρονική σχέση
- γ) συμπέρασμα

2) Η λέξη «δηλαδή» στην πρώτη παράγραφο του κειμένου, δηλώνει:

Έξυπνα και Εύκολα!

- α) επεξήγηση
- β) συμπέρασμα
- γ) αντίθεση

Γ2. Να εξηγήσεις πώς εξυπηρετούν τα παραδείγματα που εντοπίζονται στη δεύτερη παράγραφο («Την πρώτη θέση... με ποιον σκοπό κ.λπ.») του κειμένου τον σκοπό του συντάκτη

Γ3. Να εντοπίσεις το θέμα/ ισχυρισμό της πρώτης παραγράφου («Για τη γλωσσική ανάπτυξη...μαζί και δάσκαλος της γλώσσας») και να το σχολιάσεις.

Δ1. Ποιο είναι το ύφος που κυριαρχεί στο κείμενο; Να στηρίξεις την απάντησή σου αξιοποιώντας δυο γλωσσικές επιλογές του συγγραφέα.

Δ2. Να αξιολογήσεις τη συνάφεια του τίτλου του κειμένου με το θέμα και τη θέση που παίρνει ο συγγραφέας απέναντι σε αυτό.

Δ3. Στο απόσπασμα «*Είναι ανάγκη, λοιπόν, το σχολείο να καλλιεργεί και τα δύο αυτά είδη του λόγου με τις ιδιαιτερότητές τους, όπως είναι ανάγκη δάσκαλος και μαθητής να συνειδητοποιήσουν τις ποικιλίες και τα επίπεδα του επικοινωνιακού λόγου.*» χρησιμοποιείται η υποτακτική έγκλιση. Ποιος είναι ο σκοπός του συντάκτη με αυτήν τη γλωσσική επιλογή;

Ε. Με αφορμή την παγκόσμια ημέρα της μητρικής γλώσσας αποφασίζεις να γράψεις ένα άρθρο στη διαδικτυακή εφημερίδα του σχολείου σου. Στο άρθρο σου:

- α) να παρουσιάσεις τους λόγους για τους οποίους είναι προτιμότερο να καταθέτεις γραπτά τις σκέψεις σου για ένα σοβαρό ζήτημα του σχολείου σου και
- β) να αναφερθείς σε περιπτώσεις και στους λόγους που προτιμάς να διεκδικείς το δίκαιό σου προφορικά εντός σχολικής κοινότητας. (350-400 λέξεις)

Λογοτεχνικό κείμενο

Η ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΟΣΚΛΗΤΗΡΙΟ

Και μέσα στο τίποτα, υπάρχει μια γλώσσα,
Περισσεύει το φως και μέσα στο τίποτα
και ρέει προς τα έξω. Περνά στην καρδιά μου,
φλεβίζει στο χέρι μου, ζητά να το ειπώ,
να το γράψω,
Αλλά πώς:

Έξυπνα και Εύκολα!

Δε βρίσκω τις λέξεις γιατί είν' απ' του κόσμου
τον πλούτο πιο λίγες. Πιο λίγες απ' τα
γεγονότα της άνοιξης. Προσπαθώ, συμμετέχω,
επιμένοντας μ' όλα τα δάκρυα μου, μ' όλους
των φλεβών μου τους χτύπους. Προσπαθώ ν' αποκτήσω
μια επαφή με το φως, μ' αυτές τις αμέτρητες
λέξεις που λάμπουν, μια επαφή με τη γλώσσα
που θά γραφα ένα προσκλητήριο, σαν την ανατολή του ηλίου:
Με σίχους αχτίνες.
Με σίχους σπαθιά. Με σίχους αγάπη

Νικηφόρος Βρεττάκος

Δραστηριότητες

A1. Ποια είναι η σχέση του ποιητικού υποκειμένου με τη γλώσσα; Ποιους συμβολισμούς προσδίδει το ποιητικό υποκείμενο στη γλώσσα;

B1. Ποια χαρακτηριστικά εντάσσουν το ποίημα στη μοντέρνα ποίηση; Να αιτιολογήσεις την απάντησή σου αναφέροντας συγκεκριμένα παραδείγματα.

B2. Ποιο ρηματικό πρόσωπο κυριαρχεί στο ποίημα; Ποιο είναι το αισθητικό αποτέλεσμα που δημιουργείται με τη χρήση του συγκεκριμένου ρηματικού προσώπου;

B3. Να αντιστοιχίσεις τα παρακάτω αποσπάσματα στη στήλη Α' με τα αντίστοιχα σχήματα λόγου στη στήλη Β'. Στη συνέχεια, να καταγράψεις τη λειτουργία των συγκεκριμένων σχημάτων λόγου.

Στήλη Α'

1. Και μέσα στο τίποτα, υπάρχει μια γλώσσα
2. Προσπαθώ, συμμετέχω
3. μ' όλους των φλεβών μου τους χτύπους
4. σαν την ανατολή του ηλίου
5. Με σίχους αχτίνες. Με σίχους σπαθιά.

Στήλη Β'

- α. υπερβατό
- β. επανάληψη
- γ. οξύμωρο
- δ. ασύνδετο
- ε. παρομοίωση

Γ. Σε ένα κείμενο 100-150 λέξεων να αναφέρεις τις σκέψεις του ποιητικού υποκειμένου αναφορικά με τον λόγο. Εσύ τι σκέφτεσαι όταν ακούς τη λέξη «λόγος»;

Έξυπνα και Εύκολα!